

Magda Tatara

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt.: *Testowanie hipotezy leksykalnej na podstawie polskiego leksykonu osobowości (w języku polskim)*

Podjęcie psycholeksykalne opiera się na przekonaniu, że najważniejsze różnice pomiędzy ludźmi zostały zakodowane w języku, a im ważniejsza jakaś cecha dla danego społeczeństwa/kultury/narodu, tym więcej w języku tej grupy społecznej określeń, które tę cechę opisują (Goldberg, 1981). Jednym z kluczowych problemów tego podejścia jest ustalenie, czy to twierdzenie traktować jako niepodważalne założenie czy też jako wymagającą weryfikacji hipotezę. Do tej pory badania weryfikujące hipotezę leksykalną zostały przeprowadzone wyłącznie na podstawie leksykonu języka angielskiego (Wood, 2015). Głównym celem przeprowadzonych badań była weryfikacja hipotezy leksykalnej na bazie pełnego leksykonu osobowości języka polskiego. Celem dodatkowym było ustalenie do tej pory niezbadanej struktury czynnikowej ważności społecznej cech. Postawiono trzy hipotezy: Deskrytory cech, które są ważniejsze, są używane częściej do opisu jednostki (H1), Deskrytory cech, które są ważniejsze, posiadają większą liczbę synonimów (H2), Deskrytory cech, które są ważniejsze, są silniej skorelowane z innymi określeniami (H3), a także jedno eksploracyjne pytanie badawcze: Jaka jest struktura czynnikowa ważności społecznej cech? Przebadanych zostało 462 osoby listą 1 347 deskryptorów osobowości, wyczerpującą restrykcyjny leksykon osobowości języka polskiego. Hipotezy sprawdzano pod kątem: ważności cech dla utrzymania relacji, pożądalności społecznej cech, obserwowalności cech oraz ważności znajomości cech. Przykładowo, nie znaleziono dowodów sugerujących, iż deskrytory ważniejsze dla utrzymania relacji są również częściej używane w języku. Niewielkie dowody znaleziono na to, iż mają więcej synonimów. Natomiast, terminy te silniej korelowały z innymi deskryptorami z listy. Przeprowadzone analizy korelacji wykazały, że potwierdzić można tylko niektóre twierdzenia zawarte w hipotezie leksykalnej, co pokazuje, że nie można jej ani jednoznacznie przyjąć, ani odrzucić – niezbędne są dalsze badania. Natomiast eksploracyjna analiza czynnikowa pozwoliła na wyodrębnienie optymalnych rozwiązań: czteroczynnikowego dla ważności cech dla utrzymania relacji oraz obserwowalności oraz pięcioczynnikowego dla pożądalności społecznej cech oraz postrzeganego znaczenia znajomości cech. Porównanie uzyskanych struktur ze strukturami polskiego leksykonu postrzeganych cech osobowości oraz wielkimi czynnikami (w tym Wielką Piątką i Wielką Szóstką) pokazuje, że mimo pewnych podobieństw są one odmienne, zatem struktura ważności społecznej cech różni się od struktury leksykonu osobowości. Uzyskane wyniki wnoszą wkład w rozwój teorii oraz mogą stać się podstawą przyszłych badań.

Słowa kluczowe: hipoteza leksykalna, cechy osobowości, ważność społeczna, struktura czynnikowa